

7. Кисельова О.Б. Самоосвіта як невід’ємна складова підготовки вчителя до професійної діяльності в умовах профільного навчання / О.Б. Кисельова // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Суми : Видавництво СумДПУ, 2009. – № 1. – С. 65–72.

8. Щолок О.Б. Інформаційно-навчальне середовище як чинник формування компетентності в майбутнього фахівця у процесі самоосвіти / О.Б. Щолок // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2006. – Вип. 43. – С. 366–370.

КАТРИЧ Н.В.

ВИМОГИ ДО ЯКОСТЕЙ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Формування творчої особистості – одна з головних цілей сучасної особистісно орієнтованої педагогіки. Для успішної реалізації шляхів творчого розвитку особистості необхідно чітко уявляти кінцевий результат, тобто ті якості, яких повинен набути об’єкт педагогічної уваги.

Мета статті – аналіз запропонованих у науці поглядів на риси творчої особистості.

Історія наук про людину та її розвиток містить багато прикладів, спроб розкриття людської сутності, прагнення людини до духовного зростання, до самовдосконалення. Більшість гуманітарних наук намагається проаналізувати механізми вдосконалення тих чи інших якостей людини, груп людей та суспільства в цілому. Отже, проблема визначення головних особистісних рис, які є запорукою розвитку та вдосконалення людиною власної сутності, – це глобальна проблема, що розглядають не лише безпосередні науки “про людину” – психологія, педагогіка, філософія, соціологія, а й багато інших. Спроби пізнати онтологію духовного зростання, становлення особистості сягають давнини (Аристотель, Платон, Г. Сковорода, Г. Гегель, І. Кант та ін.).

Складність створення теоретичної моделі творчої особистості зумовлена такими чинниками: 1) факт маловідомого вивчення феномену творчості та неможливості повного дослідження процесів творчості для сучасної науки завдяки залученню в цей процес не тільки свідомості, а й підсвідомої роботи мозку; 2) існування великої кількості теорій та поглядів на творчу особистість як синтез певних якостей; 3) неповторність та унікальність особистості в сукупності всіх психометричних проявів; 4) вплив багатьох чинників на психічні, біологічні, фізіологічні процеси, які відбуваються в організмі людини. Тому процес всебічного розвитку не означає його однаковості в різних людей. На нашу думку, розвиток особистості повинен приводити до гармонізації особистості, її можливості повинні узгоджуватися з її якостями, що розвиваються, сам розвиток повинен приносити особистості глибинне задоволення процесом і результатами цього розвитку.

Визначенню поняття творчої особистості у вітчизняній філософській, педагогічній та психологічній літературі приділяли та приділяють сьогодні ще більше уваги (Ю.П. Азаров, Б.Г. Ананьєв, В.І. Андреев, Ю.К. Бабанський, С.М. Бондаренко, Р.М. Грановська, В.І. Загвязинський, І.А. Зязюн, В.А. Кан-Калик, Н.В. Кичук, Л.М. Лузіна, В.О. Моляко, М.Н. Нікандров, Я.О. Пономарьов, М.М. Поташник, Л. Рувинський, Н.Ф. Тализіна, С.О. Сисоєва, В.О. Сухомлинський, В.А. Цапок, Р.Х. Шакуров та ін.).

Формування концептуальних засад професійного розвитку викладача у вітчизняній науці має два підходи: *діяльнісний* (Л.С. Виготський, Є.А. Клімов, О.М. Леонт'єв, Г.В. Суходольський, В.Д. Шадріков та ін.) і *особистісний* (К.А. Альбуханова-Славська, Б.Г. Анан'єв, В. Андреев, І.Д. Бех, Г.А. Балл, Л.І. Божович, Л.В. Кондрашова, Г.С. Костюк, В.П. Кравець, В.І. Луговий, Н.Г. Ничкало, О.М. Пехота, С.Л. Рубінштейн, В.А. Семиченко, С.О. Сисоєва, Р.І. Хмелюк та ін.), причому для визначення творчої сторони особистості здебільшого використовують пріоритет діялісного підходу, оскільки більшість науковців визначає творчість через категорію діяльності. Вчені розділяють педагогічну діяльність на *нормативну* (орієнтовану на загальноприйняті правила, методи, закони навчання та програми) і *творчу*, або *евристичну* (власний пошук учителем способів реалізації цих правил, методів, законів та програм).

Так, у психологічному словнику зазначено, що творча особистість виникає лише внаслідок наявності в неї “.. здібностей, мотивів, знань і вмінь, завдяки яким створюється продукт, який відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю” [1, с. 351]. Творчу особистість визначають і як особистість, що нестандартно розв'язує просте завдання, і як особистість, що створює нове в певній галузі [2, с. 7].

Основними ознаками креативності психологи вважають оригінальність, семантичну гнучкість, образну адаптивну гнучкість, семантичну спонтанну гнучкість (Д. Гілфорд), здатність до загостреного сприйняття недоліків, прогалин у знаннях, недостатніх елементів, дисгармонії (Е. Торренс), схильність до самоактуалізації, швидкість мовлення, імпульсивність, незалежність суджень, оригінальність, широта інтересів тощо (К. Роджерс, А. Маслоу).

Такі вчені, як Н.Ю. Посталюк, Л.Б. Єрмолаєва-Томіна, В.Н. Козленко, розглядають творчу особистість через творчий стиль діяльності або творчу активність. За Н.Ю. Посталюком, творчий потенціал особистості – це інтегративний прояв різних якостей особистості, а саму особистість характеризує в основному не міра потенціалу, а ступінь активності з його нарощування [3].

Вартими особливої уваги, на нашу думку, дослідження російського вченого Ю.Г. Фокіна. У своїх дослідження він наводить узагальнені риси творчої особистості: *захопленість, гарну пам'ять, вміння зосередитись, заглибитись у себе; вміння чітко та логічно сформулювати свої думки, висновки, припущення; вміння просто думати про складні речі, розмірковуючи про них у термінах, зрозумілих співрозмовнику; високу інтенсивність генерування ідей, ретельне їх фільтрування; вміння за уривчастими даними синтезувати загальну картину; творчу розкутість; вміння мислити легко, без забобонів; вміння критично оцінювати результати досліджень, особливо своїх; широкий науковий кругозір, знайомство з науковими результатами в суміжних галузях; широкий кругозір, високу культуру* (за Р. Хохловим) [4].

Намагаючись знайти реальні витoki творчості, Ю.Г. Фокін зазначає, що самоактуалізація сприяє креативності особистості, а суттєвою ознакою початку творчості є свідомо чи неусвідомлювана невдоволеність суб'єкта наявним у вибраній та доступній частині об'єктивованого досвіду.

Деякі дослідники зосереджуються у своїх працях більше на зовнішніх проявах креативності, тоді як невід'ємною умовою творчої особистості є тво-

рче мислення, оскільки творчість – це не лише активна зовнішня діяльність індивіда, а й діяльність розумова. Одним з перших спробував сформулювати відповідь на це запитання Дж. Гілфорд. Він вважав, що творчість у мисленні пов'язана з домінуванням у ньому чотирьох особливостей:

1. Оригінальність, нетривіальність, незвичність висловлюваних ідей, яскраво виражене прагнення до інтелектуальної новизни. Творча людина майже завжди та всюди прагне знайти своє власне, відмінне від інших рішення.

2. Семантична гнучкість, тобто здатність бачити об'єкт під новим кутом зору, виявляти його нове використання, розширювати функціональне застосування на практиці.

3. Образна адаптивна гнучкість, тобто здатність змінити сприйняття об'єкта таким чином, щоб бачити його нові, приховані від спостереження сторони.

4. Семантична спонтанна гнучкість, тобто здатність продукувати різні ідеї в невизначеній ситуації, зокрема в такій, яка не містить орієнтирів для цих ідей [5, с. 285].

Складність узагальнення структури та змісту творчої особистості полягає ще й у багатогранному поєднанні внутрішніх процесів та зовнішніх характерних проявів. Тому серед підходів до вирішення проблеми визначення структури творчої особистості існує два діаметрально протилежні напрями – монофакторна теорія (існують певні творчі здібності) та мультифакторна теорія (існує сукупність незалежних окремих якостей, набір яких і визначає неповторну індивідуальність).

Цікаву закономірність виводить С.О. Сисоева при створенні моделі творчої особистості. Вона зазначає, що творчі можливості особистості виявляються в її творчій діяльності й відображають здатність особистості до нестандартного вирішення стандартних завдань. За таких умов творчі можливості являють собою сукупність творчих якостей особистості, деякі з яких (творчі уміння, індивідуальні особливості психічних процесів) мають подвійну природу: з одного боку, вони природні, а з іншого – визначаються умовами розвитку, навчання та виховання [6, с. 137]. Тому при створенні моделі творчого вчителя та учня учений враховує як природні якості, так і набуті.

Крім того, С.О. Сисоева пробує детермінувати такі поняття, як “творча особистість” та “креативна особистість”: креативність особистості – це комплекс внутрішніх передумов до творчості, тоді як творча особистість – це результат трансформації внутрішніх передумов у зовнішні якості, що сприяють досягненню творчих результатів [6, с. 140]. Кожен прояв творчих можливостей особистості визначається:

– природженими здібностями особистості учня, особливостями його нейрофізіологічної сфери;

– індивідуальними особливостями психічних процесів особистості учня;

– творчими уміннями, які пов'язані з природженими здібностями, навичками досвіду, з набутою організацією сенсорних і моторних полів мозку;

– спрямованістю особистості на творчу діяльність;

– характерологічними особливостями особистості [6, с. 139].

Враховуючи вищезазначені фактори, що становлять основу індивідуальної творчості, С.О. Сисоєва складає власну систему якостей творчої особистості. В цій системі існує чотири підсистеми:

- характерологічних особливостей особистості (сміливість, готовність до ризику, самостійність, ініціативність, впевненість у своїх силах та здібностях, цілеспрямованість, наполегливість, вміння довести розпочату справу до кінця, працелюбність, емоційна активність);

- індивідуальних особливостей психічних процесів (альтернативність мислення, дивергентність мислення, точність мислення, готовність пам'яті, асоціативність пам'яті, цілісність, синтетичність, свіжість, самостійність, сприйняття, пошуково-перетворювальний стиль мислення);

- підсистема спрямованості (позитивне уявлення про себе, бажання пізнати себе, творчий інтерес, допитливість, потяг до пошуку нової інформації. фактів);

- творчих умінь (проблемне бачення, здатність до висування гіпотез, оригінальних ідей, здатність до дослідницької діяльності, розвинута уява, фантазія, здатність до подолання інерції мислення, вміння аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію, здатність до міжособистісного спілкування).

Я.О. Пономарьов, узагальнюючи дослідження з вивчення характерних рис творчої особистості на підставі аналізу біографій та літературних джерел про видатних особистостей, зробив висновок, що творчій особистості притаманні надзвичайна напруженість уваги, висока вразливість, цілісність сприйняття, інтуїція, фантазія, вигадка, дар передбачення, великі знання. До характерологічних особливостей належать відхилення від шаблону, оригінальність, ініціативність, наполегливість, висока самоорганізація, працездатність. Особливістю ж творця вчений вважає несамовитий потяг до творчості, отримання задоволення не стільки від результату, скільки від процесу творчості. Узагальнений перелік якостей творчої особистості у Я.О. Пономарьова нараховує понад 60 показників [7].

А.Н. Лук виділяє такі риси творчої особистості: готовність до ризику, імпульсивність, незалежність суджень, нерівномірність успіхів при вивченні різних навчальних предметів, почуття гумору, самотність, пізнавальну тямуність (рос. Дотошность), несприймання на віру, критичний погляд на такі речі, які вважають “священними”, сміливість уявлення та мислення [8].

З огляду на чималу кількість запропонованих ученими якостей творчої особистості, а також враховуючи чинники, з якими пов'язані ті чи інші якості, наведемо приклади груп синтезу творчих здібностей, які існують у науці:

- розумові здібності пов'язані з мотивацією, з темпераментом (за А.Н. Лук);
- синтез властивостей і особливостей особистості, які характеризують міру їх відповідності тому чи іншому виду діяльності й зумовлюють рівень її результативності (за В.І. Андреевим);

- інтелект як здібності до навчання та креативність як творчі здібності (за В.Є Чудновським);

- виконавські та творчі здібності, асинхромат – залежність продуктивної виконавської та творчої діяльності від часу формування здібностей (за Б.П. Нікітіним);

- здібності до продуктивної уяви, нестандартного асоціативного мислення, фантазії, інтуїції (за І.Г. Каневською).

За Я.О. Пономарьовим, творчі здібності не існують як специфічні утворення, а є похідними від інших якостей індивідуальності [9].

Серед останніх досліджень та публікацій виділимо узагальнювальну характеристику творчої особистості, зроблену В.М. Нагаєвим. Так, основними ознаками творчої особистості є: інтелект, знання та досвід, широта кругозору, самостійність і сміливість мислення; здатність до критичного оцінювання попереднього досвіду й навколишньої дійсності; діалектичний світогляд; індивідуальність, оригінальність і незалежність у прийнятті рішень; альтернативність; здатність фантазувати; широке використання наукового підходу в практичній діяльності [10, с. 177].

Підсумовуючи проаналізовану інформацію щодо визначення характерних творчій особистості рис, мусимо зазначити, що не існує чіткої системи визначення рис такої особистості, крім того, відсутня детермінованість таких понять, як *здібності, якості, потенціал* творчої особистості. Всі запропоновані якості можна віднести до таких груп: інтелектуальних якостей (критичність мислення, самостійність мислення, асоціативність, інтуїція, фантазія, вміння побачити проблему та суперечність, незалежність суджень, широта кругозору тощо, вміння аналізувати й синтезувати інформацію), якостей характеру (сміливість, рішучість, готовність до ризику, працелюбність, імпульсивність тощо), мотиваційно актуалізованих якостей (рішучість, цілеспрямованість, незадоволеність існуючим станом речей, напруженість уваги, пізнавальна тямучість, наполегливість, працездатність тощо). Проте, на нашу думку, найважливішими якостями, які можна назвати предтечею у творчій діяльності, є такі:

- *смівливість* (сміливість у прийнятті рішень, смівливість подолати стандарти та висловити свою власну думку, смівливість не визнати авторитети, смівливість до певних дій у напрямі вирішення проблеми);

- *критичність* (необхідна якість для вміння побачити суперечності серед існуючих думок, підходів, рішень проблеми);

- *потяг до вдосконалення речей* (необхідна якість, яка створює сильні мотиви для подолання суперечностей, для активної діяльності в напрямі вирішення проблеми);

- *допитливість* (якість, яка не дає спокою розуму й спонукає до активного пошуку відповіді на запитання);

- *внутрішня свобода* (фактор розвитку вищезазначених якостей).

Усе зазначене належить як до якостей інтелекту, так і характеру й містять у собі зародки мотивації. Щодо інших якостей, які притаманні творчій особистості, то, на нашу думку, вони є похідними й виникають у процесі творчості. Деякі з них є нестійкими (імпульсивність, наполегливість, ініціативність, цілеспрямованість, працездатність, інтуїція тощо), ситуативними, деякі можуть ставати рисами особистості за умов постійного залучення до творчого процесу (широта кругозору, асоціативність мислення, фантазія, вміння аналізувати та синтезувати інформацію, вміння бачити проблему тощо). Крім того, серед перелічених нами першопричинних якостей є такі, що піддаються розвитку (сміливість, критичність мислення, внутрішня свобода) і такі, які є особливістю особистості (допитливість, потяг до вдосконалення речей). Проте з огляду на проблему творчого професійного зростання будемо визначати дещо інші першопричинні якості, оскільки відповідно до умов, в які поставлена

особистість, та професійних завдань виникають і додаткові мотиви, потреба в наявності додаткових якостей як першорядних.

Розглянемо погляди вчених на проблему творчої особистості педагога.

У працях В.І. Андреева зустрічаємо класифікацію типів творчої особистості, в основу якої покладено можливості практичної педагогічної оцінки та самооцінки, рівень її сформованості:

Теоретик-логік характеризується здатністю до широкого узагальнення, класифікації та систематизації інформації. Люди цього типу чітко планують свою роботу, для них характерна висока обізнаність та інтуїція.

Теоретик-інтуїтивіст – це тип творчої особистості, для якої характерна здатність генерувати нові, оригінальні ідеї, фантазії, творча уява. Творці цього типу – це великі винахідники, автори нових концепцій, шкіл і напрямів.

Практик – це тип творчої особистості, який завжди прагне до експериментальної перевірки своїх нових гіпотез.

Організатор володіє високим рівнем здібностей щодо організації колективу для розробки й виконання нових завдань. Під керівництвом таких людей створюються наукові школи та творчі групи.

Ініціатор – це тип творчої особистості, для якої характерні ініціатива й натхнення, особливо на початкових етапах розв'язання нових творчих завдань.

Проте, на нашу думку, ці підтипи треба, в свою чергу, класифікувати за особливостями розумової обробки та застосування інформації (теоретик-логік, теоретик-інтуїтивіст, практик) і за типом діяльності (організатор, ініціатор).

Що ж до загальних рис творчої особистості, то вчений пропонує таке поєднання: стійка, високого рівня спрямованість на творчість; мотиваційно-творча активність, яка виявляється в органічній єдності з високим рівнем творчих здібностей, що дає їй змогу досягти прогресивних, соціально й особистісно вагомих творчих результатів в одній або декількох видах діяльності. Але особливу увагу дослідник надає сміливості як одній з найхарактерніших рис творчої особистості (сміливість у постановці проблеми, прийнятті рішення, у відмові від стандартів, у загостренні суперечностей тощо) [11, с. 58].

Про стійкість як одну з провідних рис творчої особистості писав і Дж. Беккер, зауважуючи на тому, що геніальні люди через матеріальні нестачі та брак привілеїв бунтували проти існуючої ієрархії цінностей [12]. Вважатимемо це твердження таким, що цілком відповідає сучасній економічній ситуації у сфері освіти, а тому й одним з мотиваційних передумов педагогічної творчості.

На думку І.П. Підласого, до особистісних якостей викладача вищої школи належать “...людяність, терпеливість, порядність, чесність, відповідальність, справедливість, обов’язковість, об’єктивність, щедрість, доброта, висока моральність, оптимізм, емоційна врівноваженість, потреба в спілкуванні, інтерес до життя вихованців, доброзичливість, самокритичність, дружелюбність, скромність, достойність, патріотизм, релігійність, принциповість, чуйність, емоційна культура і багато інших” [13, с. 242].

В.М. Горovenko вказує на те, що творчість учителя є одним з критеріїв його майстерності у сфері педагогічної діяльності і припускає, що вона виявляється не як назавжди дана природою якість особистості, а як реальний процес використання вчителем своїх можливостей мозку у процесі аналізу неста-

ндартних педагогічних ситуацій та у процесі розв'язування невідомих та креативних педагогічних завдань [14, с. 239].

Однією з провідних тем публікацій та досліджень у сучасній педагогіці та психології є тема педагогічної творчості, творчого зростання вчителя, розкриття його потенціалу. Усі ці роботи умовно можна поділити на дві групи: одна розглядає шляхи підвищення педагогічної майстерності, інша – шляхи розвитку педагогічної творчості. В центрі уваги в обох групах досліджень стоїть учитель та процес його професійного зростання й самовдосконалення. Часом ці два поняття вживають для розкриття одне одного.

Узагальненими якостями творчого педагога в сучасного дослідника В.М. Нагаєва виступають такі: активність об'єктивність цілеспрямованість, детермінізм, різнобічність, наявність стратегії, динамізм, гнучкість, мобільність, послідовність, селективність, перспективність, прогностичність, історизм, аналітичність, самокритичність, логічність, здатність бачити проблему, виявляти суперечність, уявлення, творча фантазія. І разом з тим, як зазначає вчений, особливість педагогічної творчості в сучасних умовах полягає в тому, що, будучи активним процесом, вона в міру розвитку науки все більше стає керованою, а кожний творчий педагог – це особистість, яка вміло спирається на свій досвід, високу теоретичну підготовленість, майстерність експерименту, емоційність, художність викладання [10, с. 182].

Проте жоден дослідник серед якостей творчої особистості чи творчого педагога не зазначив, наскільки важлива закоханість у свою справу; а для педагога, згадуючи В.О. Сухомлинського, одна з найважливіших якостей – це любов до дітей. Ці дві духовні категорії виступають найсильнішими мотиваційними чинниками у розвитку творчого потенціалу педагога будь-якої ланки освіти. Тому ми виділимо найважливіші, на наш погляд, якості, які повинен мати творчий педагог вищої школи: 1) закоханість у свою справу; 2) любов або, принаймні, позитивне ставлення до дітей та молоді; 3) багата уява; 4) вигадливість; 5) гнучкість мислення; 6) почуття гумору; 7) рефлексивність; 8) працелюбність; 9) мобільність; 10) самокритичність; 11) сміливість; 12) критичність; 13) потяг до удосконалення речей; 14) допитливість; 15) внутрішня свобода.

Висновки. Незважаючи на великий науковий доробок у пошуку найважливіших творчих якостей особистості, бракує систематизації та розгалуження аспектів вивчення творчих якостей особистості. У більш вузькому контексті пошуку намітилися певні загальні тенденції у визначенні таких якостей, проте ще немає досить чіткої детермінації між інтелектуальними, мотиваційними, компонентами, психологічними особливостями особистості (темпераменту, здібностей, уяви тощо). Крім того, досліджуючи проблему розвитку творчого потенціалу викладачів вищих навчальних закладів, ми зіткнулися з проблемою відсутності чіткої детермінації між такими поняттями, як “педагогічні творчі здібності” та “творчий потенціал особистості”, “педагогічна майстерність” та “педагогічна творчість”, “професійна педагогічна компетентність”.

Література

1. Краткий психологический словарь. – М., 1985. – С. 351.
2. Соловейчик С.П. Учение с увлечением / С.П. Соловейчик. – М. : Дет. лит., 1976. – 175 с.

3. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С.О. Сисоєва. – К. : Поліграфкнига, 1996. – 406 с.
4. Фокин Ю.Г. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Ю.Г. Фокин. – М. : Академия, 2002. – 224 с.
5. Немов Р.С. Психология : учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений : в 3 кн. / Р.С. Немов. – 4-е изд. – М. : ВЛАДОС, 2000. – Кн. 1: Общие основы психологи. – 688 с.
6. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості / С.О. Сисоєва. – К., 2006. – 346 с.
7. Пономарев Я.А. Психология творчества и педагогика / Я.А. Пономарев. – М. : Педагогика, 1976. – 280 с.
8. Лук А.Н. Психология творчества / А.Н. Лук. – М. : Наука, 1978. – 127 с.
9. Психология творчества / [под ред. Я.А. Пономарева]. – М. : Наука, 1990. – 224 с.
10. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / В.М. Нагаєв. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 232 с.
11. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В.И. Андреев. – Казань : Изд-во Казанского университета, 1988. – 228 с.
12. Гончаренко Н.В. Гений в искусстве / Н.В. Гончаренко. – М. : Искусство, 1991. – 432 с.
13. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс : учебник для студ. пед. вузо : в 2 кн. / И.П. Подласый. – М. : ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1. – С. 242.
14. Образование в современном обществе: проблемы, теория, практика // Мат. Межд. научн.-практ. конф. / [под ред. В.Г. Орищенко]. – Одесса, 1996. – 250 с.

КИРИЧЕНКО І.П.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Сьогодні в правоохоронних органах України працюють різні фахівці. Вони мають здійснювати спеціальні превентивно-профілактичні заходи, етично-правове виховання, зміцнюють особисту правосвідомість громадян тощо. Все це вимагає високої професійної кваліфікації та спеціальної підготовки працівників правоохоронних органів.

Кваліфікаційну характеристику будь-якого фахівця в сучасному суспільстві неможливо уявити без оцінки його професійної компетентності. Розглянемо, в чому полягає компетентність фахівця правоохоронних органів.

Педагогічним системам професійної підготовки фахівців присвячено праці С. Архангельського, Г. Бокаревої, М. Бокарева, Л. Беднової, Е. Белозерцева, С. Баляєвої, О. Гребенюка, С. Казаченко, Е. Клімова, Ф. Киверялга, В. Максимова, В. Путіліна, В. Сластеніна та ін. В основі цих робіт лежать класичні принципи професійної спрямованості навчання (С. Батишев, М. Махмутов, А. Сайтешев), наочності, зв'язку навчання із життям, свідомості і творчій активності учнів, діалектичної єдності загального та особливого, єдності виховання й життя (Ш. Ганелін, М. Данілов, Б. Єсіпов, Л. Занков, В. Краєвський, І. Лернер, М. Скаткін).

Ці праці є основою теоретико-практичних пошуків специфічних дидактичних принципів нових професійно орієнтованих педагогічних систем.

Соціально-професійна підготовка й розвиток інтелектуального потенціалу майбутнього фахівця визначається розвитком дидактичних принципів від-